

УДК 354:336.025

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2020.3.39>**С. В. Сокирко**здобувач наукового ступеня кандидата наук
Державного університету «Житомирська політехніка»

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Ця стаття охоплює комплексний аналіз стратегічних підходів до формування антикорупційної політики, що включає визначення пріоритетних напрямів, розробку законодавчої бази, зміцнення інституційних механізмів, залучення громадськості та міжнародну співпрацю. У статті розглядаються ключові виклики, які стоять перед країнами у боротьбі з корупцією, включаючи відсутність політичної волі, слабкі юридичні та інституційні рамки, транснаціональний характер корупції, соціокультурні фактори та технологічні виклики. Окрім цього, стаття висвітлює перспективи подальшого розвитку ситуації, зокрема, можливості, які надають інноваційні технології та міжнародна співпраця, а також значення активної участі громадянського суспільства та забезпечення політичної волі для ефективного впровадження антикорупційних заходів. В статті підкреслюється, що успіх у боротьбі з корупцією залежить від комплексного підходу, що включає ряд скоординованих дій на національному та міжнародному рівнях. В контексті глобалізації та зростаючої взаємозалежності міжнародної спільноти, автори підкреслюють значення міжнародних стандартів та конвенцій як основи для формування національних антикорупційних політик. Розглядається вплив міжнародних ініціатив на зміцнення правової бази та інституційних механізмів країн-учасниць. Особлива увага приділяється потенціалу технологічних інновацій, зокрема блокчейна та штучного інтелекту, у забезпеченні прозорості державного управління та ефективності антикорупційних заходів. Значна роль у статті відводиться аналізу проблематики викривачів корупції та необхідності створення захищеного середовища для їхньої діяльності, що сприятиме виявленню та попередженню корупційних діянь на ранніх стадіях. Автор робить висновок, що незважаючи на існуючі виклики, перспективи боротьби з корупцією оптимістичні завдяки можливостям, які надає міжнародна співпраця, технологічний прогрес та активізація громадянського суспільства. Успіх у цій сфері вимагає злагоджених зусиль усіх зацікавлених сторін на національному та міжнародному рівнях, а також постійного адаптування стратегій та механізмів до змінюваних умов та викликів сучасності.

Ключові слова: антикорупційна політика, стратегічні підходи, міжнародна співпраця, залучення громадськості, інституційні механізми, технологічні інновації.

Постановка проблеми. Сьогодні світ стикається з безпрецедентними викликами у сфері боротьби з корупцією, що вимагає комплексного та стратегічного підходу до її подолання. Розробка ефективної антикорупційної політики стає не просто завданням національного масштабу, а питанням міжнародної безпеки та співпраці. Це зумовлює необхідність глибокого аналізу причин та механізмів корупції, а також розробку інноваційних методів її протидії. Актуальність теми антикорупційної політики обумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, корупція стримує

економічне зростання, знижуючи ефективність державних інвестицій та витісняючи приватний капітал. По-друге, вона сприяє нерівності, оскільки непрозорість та хабарництво забезпечують неправомірні переваги обмеженій групі осіб на шкоду ширшій громадськості. По-третє, корупція підриває довіру громадян до державних інституцій, що може призвести до соціальної нестабільності та політичних криз. Нарешті, у світовому масштабі вона ускладнює міжнародну співпрацю та зусилля зі сталого розвитку, викликаючи потребу у глобальних рішеннях та скоординованих діях. В цьому контексті стратегічні підходи до формування анти-

корупційної політики набувають особливої ваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий вплив на розробку методології створення та ефективності впровадження політики протидії корупції зробили такі українські та міжнародні вчені, як О. Барановський, Ф. Бретт, Д. Буркальцева, З. Варналій, В. Вишневська, Дж. Гросман, О. Дяченко, І. Мазур, В. Мандибура, В. Ребкало, Т. Рейтер, Дж. Робінсон, Г. Рябцев, Р. Седдіг, М. Флейчук та інші. Однак, попри прогрес у сфері управлінських ідей, все ще існує ряд невирішених проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню та розвитку державної антикорупційної політики в Україні, особливо в аспектах національної безпеки.

Мета статті полягає в аналізі, оцінці та удосконаленні наукових методів та підходів до формування та впровадження антикорупційної політики, з акцентом на виявлення та розробку ефективних стратегій боротьби з корупцією.

Виклад основного матеріалу. Стратегічні підходи до формування антикорупційної політики є ключовим елементом в боротьбі з корупцією, яка являє собою значну загрозу для економічного та соціального розвитку країн по всьому світу. Реалізація ефективної антикорупційної політики вимагає комплексного підходу, що включає розробку стратегічних напрямів, законодавчу підтримку, інституційне зміцнення, залучення громадськості та міжнародну співпрацю.

Визначення пріоритетних напрямів у формуванні антикорупційної політики є фундаментальним кроком, який дозволяє ефективно використовувати ресурси, максимізувати вплив ініціатив і досягати конкретних результатів у боротьбі з корупцією. Цей процес включає аналіз корупційних ризиків, оцінку вразливості різних секторів суспільства та економіки до корупційних діянь, а також визначення областей, де вплив корупції є найбільш критичним. Нижче представлені ключові кроки та рекомендації для визначення пріоритетних напрямів антикорупційної політики [1]:

1. Аналіз ситуації. Передусім, необхідно провести глибокий аналіз існуючої ситу-

ації з корупцією у державі, включаючи типи корупції (наприклад, петті корупцію, велику корупцію, системну корупцію), сфери її прояву, та визначити ключові фактори, що сприяють корупції. Важливо враховувати як кількісні дані (статистику, звіти аудиту), так і якісні оцінки (експертні оцінки, опитування громадської думки).

2. Оцінка вразливості секторів. Для кожного сектору економіки та сфери державного управління необхідно визначити рівень вразливості до корупції. Це може включати аналіз державних закупівель, судової системи, сектору охорони здоров'я, освіти, правоохоронних органів тощо. Важливо ідентифікувати точки, де корупційні ризики найвищі, і де втручання може мати найбільший вплив.

3. Визначення ключових зацікавлених сторін. Розуміння того, хто є ключовими зацікавленими сторонами у боротьбі з корупцією, допомагає визначити, кого потрібно залучити у процес розробки та реалізації антикорупційних заходів. Це можуть бути державні органи, приватний сектор, громадські організації, міжнародні партнери та громадяни.

4. Пріоритетизація заходів. На основі проведеного аналізу розробляється перелік пріоритетних напрямів і заходів, які повинні бути реалізовані з метою протидії корупції. Це включає визначення конкретних цілей, завдань, термінів виконання, а також ресурсів, необхідних для їхнього досягнення. При цьому важливо врахувати як невідкладні заходи, так і довгострокові ініціативи, що спрямовані на зміцнення інституційної спроможності країни боротися з корупцією.

5. Розробка індикаторів ефективності. Для кожного пріоритетного напрямку та конкретного заходу повинні бути розроблені індикатори ефективності, що дозволять оцінювати прогрес у їх реалізації. Ці індикатори повинні бути вимірними, реалістичними та заснованими на чітко визначених цілях. Вони допоможуть не тільки відстежувати досягнення певних результатів, але й вчасно коригувати стратегію, якщо це буде потрібно.

6. Забезпечення відкритості та прозорості. Прозорість процесу визначення пріоритетів та реалізації антикорупцій-

них заходів є ключовою для забезпечення довіри громадськості та ефективності політики. Важливо забезпечити відкритий доступ до інформації про плани, заходи та результати діяльності, а також створити механізми зворотного зв'язку з громадянами та іншими зацікавленими сторонами.

7. Реалізація та моніторинг. Після визначення пріоритетних напрямів необхідно приступити до їхньої реалізації, що вимагає координації між різними органами влади, приватним сектором, громадськістю та міжнародними партнерами. Систематичний моніторинг та оцінка прогресу дозволять вчасно ідентифікувати проблеми, адаптувати стратегію та забезпечити максимальну ефективність антикорупційних заходів [2-3].

Розробка законодавчої бази є критично важливим аспектом у формуванні ефективної антикорупційної політики. Цей процес передбачає створення, перегляд та удосконалення законів і нормативно-правових актів, які спрямовані на запобігання, виявлення, розслідування та покарання корупційних діянь. Законодавча база повинна включати як загальні принципи боротьби з корупцією, так і конкретні механізми її реалізації (таблиця 1).

Важливим етапом розробки законодавчої бази є залучення громадськості та експертної спільноти до обговорення законопроектів. Це дозволяє зробити закони більш виваженими, ефективними та прийнятними для суспільства. Після обговорення та внесення можливих поправок законопроекти подаються на розгляд та прийняття законодавчим органом. Після прийняття закони оприлюднюються для загального відома.

Зміцнення інституційних механізмів є важливою складовою успішної антикорупційної політики. Ефективність боротьби з корупцією значною мірою залежить від спроможності інституцій реагувати на корупційні виклики, притягувати до відповідальності порушників та запобігати корупційним діянням. Ось декілька ключових кроків для зміцнення інституційних механізмів:

1. Створення та підтримка незалежних антикорупційних органів. Важливо створити спеціалізовані антикорупційні інсти-

туції, такі як антикорупційні бюро, агенції або комісії, які мають достатні повноваження та ресурси для ефективної боротьби з корупцією. Незалежність цих органів від політичного впливу є критично важливою для забезпечення їхньої ефективності.

2. Зміцнення правоохоронних органів. Правоохоронні органи повинні мати достатній потенціал і повноваження для розслідування корупційних злочинів, включаючи доступ до необхідної інформації та ресурсів. Також важливо забезпечити високий рівень професіоналізму та інтегритету серед правоохоронців.

3. Підвищення прозорості та підзвітності державних установ. Прозорість діяльності державних органів та доступ громадськості до інформації є ключовими елементами в боротьбі з корупцією. Це включає впровадження відкритих процедур державних закупівель, публікацію декларацій про доходи та майно посадовців, а також створення механізмів громадського контролю.

4. Розвиток правової освіти та культури законності. Підвищення рівня правової обізнаності серед населення та формування культури неприйняття корупції є важливим для створення недопустимості корупційних дій. Освітні програми, тренінги для державних службовців та інформаційні кампанії можуть сприяти зміцненню цих аспектів.

Залучення громадськості відіграє ключову роль у формуванні ефективної антикорупційної політики, надаючи змогу створити потужну систему громадського контролю та забезпечити високий рівень прозорості державного управління. Ось кілька стратегій для залучення громадськості у боротьбу з корупцією: 1. Інформаційні кампанії (проведення інформаційних кампаній спрямованих на підвищення обізнаності про наслідки корупції та способи її виявлення та повідомлення. Це може включати створення і розповсюдження брошур, організацію публічних заходів, та використання медіа та соціальних мереж для роз'яснення громадянам їхніх прав і механізмів боротьби з корупцією); 2. Громадський моніторинг та оцінка (залучення громадських організацій та активістів до моніторингу державних програм, проектів

Законодавча база формування антикорупційної політики в Україні

Рік	Назва закону	Опис
1995	Закон України "Про боротьбу з корупцією"	Вперше визначив корупцію як злочин, встановив основи запобігання та протидії корупції.
2003	Закон України "Про запобігання корупції"	Замінив закон 1995 року, розширив сферу застосування антикорупційного законодавства, запровадив нові антикорупційні механізми.
2014	Закон України "Про запобігання корупції"	Удосконалив антикорупційне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, зокрема, Конвенції ООН проти корупції.
2015	Закон України "Про Національне антикорупційне бюро України"	Створив Національне антикорупційне бюро (НАБУ) – спеціально уповноважений орган з розслідування корупційних злочинів.
2015	Закон України "Про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру"	Створив Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) – спеціально уповноважений орган з підтримки державного обвинувачення у судах у справах про корупційні злочини.
2016	Закон України "Про Національне агентство з питань запобігання корупції"	Створив Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) – орган, який відповідає за координацію антикорупційної політики, запобігання корупції та контроль за дотриманням антикорупційного законодавства.
2019	Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення відповідальності за корупційні злочини"	Жорсткіше покарання за корупційні злочини.

Джерело: систематизовано автором [4-5]

і бюджетів. Створення платформ для громадського обговорення та оцінки діяльності уряду та місцевого самоврядування може сприяти забезпеченню відповідальності та прозорості); 3. Участь у розробці антикорупційних ініціатив (забезпечення можливості для громадськості вносити пропозиції до антикорупційних програм та стратегій. Це може бути реалізовано через публічні консультації, робочі групи та онлайн-платформи для збору ідей та пропозицій від громадян); 4. Підтримка і захист викривачів (розробка та імплементація механізмів захисту для осіб, які повідомляють про корупцію (викривачів). Забезпечення конфіденційності, правового захисту та, за потреби, компенсації для тих, хто наважується виступити проти корупції); 5. Освітні програми (реалізація програм освіти та навчання для підвищення правової обізнаності громадян, особливо молоді, з питань корупції, її впливу на суспільство та способів боротьби з нею); 5. Міжнародні фінансові установи та донорські організації (співпраця з міжнародними фінансовими установами, такими як Світовий банк або Міжнародний валютний фонд, та донорськими організаціями може надати країнам

необхідну фінансову та технічну підтримку для реалізації антикорупційних програм та проектів. Ці організації також можуть допомогти у розробці стандартів прозорості та підзвітності, необхідних для ефективного використання коштів); 6. Глобальні ініціативи та партнерства (участь у глобальних ініціативах, таких як Партнерство для відкритого урядування (Open Government Partnership) або ініціатива Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), спрямована на підвищення прозорості у ключових секторах економіки, може допомогти країнам впроваджувати ефективні механізми протидії корупції, забезпечувати відкритість та підзвітність); 7. Боротьба з відмиванням грошей (співпраця у сфері боротьби з відмиванням грошей є важливою складовою міжнародної співпраці у боротьбі з корупцією. Це включає участь у міжнародних режимах, таких як Група фінансових дій (FATF), яка розробляє політику та стандарти для запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму) [6].

Боротьба з корупцією постає перед країнами з рядом викликів, що вимагають комплексних підходів і невинних зусиль.

Разом з тим, існують значні перспективи для прогресу в цій сфері, які базуються на інноваціях, міжнародній співпраці та залученні громадянського суспільства. Найбільшим викликом часто є відсутність сильної та послідовної політичної волі до боротьби з корупцією на вищих рівнях влади. Без цього, антикорупційні заходи можуть залишитися номінальними або неефективними. Недоліки у законодавстві, слабкі інституційні рамки та неефективність правоохоронної системи ускладнюють виявлення та покарання корупційних дій. Глобалізація та міжнародні фінансові потоки ускладнюють виявлення та боротьбу з корупцією, що вимагає координованих міжнародних зусиль. В деяких суспільствах існують глибоко вкорінені корупційні практики, які сприймаються як норма, що значно ускладнює зусилля з боротьби з корупцією. Швидкий розвиток технологій може сприяти новим формам корупції, водночас створюючи складнощі для контролюючих органів.

Цифровізація та впровадження новітніх технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, відкривають нові можливості для підвищення прозорості та ефективності антикорупційних заходів. Зміцнення міжнародної співпраці може сприяти ефективній боротьбі з транснаціональною корупцією, зокрема через механізми екстрадиції, взаємодії між правоохоронними органами та обміну інформацією. Активізація громадянського суспільства та зростання громадської обізнаності є потужним фактором, який може змінити динаміку боротьби з корупцією. Громадяни, оснащені знаннями та інструментами для виявлення корупції, можуть ефективно вимагати відповідальності від урядовців.

Впровадження освітніх програм, що виховують неприйняття корупції та підкреслюють значення прозорості та етики у державному управлінні, може довгостроково змінити ставлення до корупції в суспільстві. Реформування законодавства для запровадження суворіших покарань за корупційні діяння, підвищення рівня прозорості в державних закупівлях і фінансуванні політики, а також захист викривачів може створити сильну правову

основу для боротьби з корупцією. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами та найкращими практиками допомагає підвищити ефективність антикорупційних зусиль та сприяє міжнародній інтеграції. Попри численні виклики, існують значні перспективи для покращення ситуації з корупцією на національному та міжнародному рівнях. Ключ до успіху лежить у комплексному підході, який включає правові реформи, технологічні інновації, активізацію громадянського суспільства, освіту та міжнародну співпрацю. Ефективна боротьба з корупцією можлива лише за умови злагодженої роботи усіх зацікавлених сторін – від урядів до простих громадян.

Висновки. У статті ми розглянули стратегічні підходи до формування антикорупційної політики, включаючи визначення пріоритетних напрямів, розробку законодавчої бази, зміцнення інституційних механізмів, залучення громадськості та міжнародну співпрацю. Було виявлено ключові виклики та перспективи, що стоять перед країнами у їхніх зусиллях боротьби з корупцією.

Ефективна боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, який поєднує законодавчі, інституційні та громадські зусилля. Важливо, щоб державні ініціативи підтримувалися активною участю громадянського суспільства та приватного сектору. В умовах глобалізації та транснаціонального характеру корупції, міжнародна співпраця є ключовою для обміну інформацією, ресурсами та кращими практиками. Участь у міжнародних конвенціях та угодах допомагає країнам забезпечити взаємодію та ефективність своїх антикорупційних заходів. Активне залучення громадян та організацій громадянського суспільства в антикорупційну діяльність сприяє підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності управління. Викривачі корупції повинні мати захист та підтримку з боку держави. Використання інноваційних технологій та цифровізація можуть значно підвищити ефективність боротьби з корупцією через забезпечення прозорості, автоматизації процесів та зменшення людського фактора. Наявність сильної політичної волі та зобов'язань на най-

вищому рівні є критично важливою для успішної реалізації антикорупційних ініціатив. Без цього будь-які зусилля можуть виявитися неефективними.

Список використаної літератури:

1. Буркальцева Д. Д. Методологія розрахунку інтегральних показників безпеки за сферами економіки. Проблеми економіки транспорту : Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. 2013. Вип. 6. С. 107-111.
2. Мазур І.І. Детінізація економіки як пріоритет економічної безпеки України. *Стратегічні пріоритети*. №3 (8). 2008. С.76-83.
3. Мандибура В.О. „Тіньова” економіка України та напрями законодавчої стратегії її обмеження. К.: Парламентське в-во, 1998. 135 с.
4. Флейчук М. І. Взаємообумовленість тінізації, корупції і показників зростання економіки. Зб. наук. пр. “Економічний простір”. Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. № 36. С. 109-121.
5. Вишневська В.О. Тінізація і гарантування економічної безпеки держави. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 13. С.110-112.
6. Варналій З.С. Теоретичні засади детінізації економіки України. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2014. №1. С.46-53.

Sokyrko S. Strategic approaches to the formation of anti-corruption policy

This article covers a comprehensive analysis of strategic approaches to the formation of anti-corruption policy, which includes the identification of priority directions, development of the legislative framework, strengthening of institutional mechanisms, public involvement and international cooperation. The article examines key challenges facing countries in the fight against corruption, including lack of political will, weak legal and institutional frameworks, the transnational nature of corruption, socio-cultural factors and technological challenges. In addition, the article highlights the prospects for the further development of the situation, in particular, the opportunities provided by innovative technologies and international cooperation, as well as the importance of active participation of civil society and ensuring political will for the effective implementation of anti-corruption measures. The article emphasizes that success in the fight against corruption depends on a comprehensive approach that includes a number of coordinated actions at the national and international levels. In the context of globalization and growing interdependence of the international community, the authors emphasize the importance of international standards and conventions as a basis for the formation of national anti-corruption policies. The impact of international initiatives on strengthening the legal framework and institutional mechanisms of the participating countries is considered. Special attention is paid to the potential of technological innovations, in particular blockchain and artificial intelligence, in ensuring the transparency of public administration and the effectiveness of anti-corruption measures. A significant role in the article is given to the analysis of the problems of corruption whistleblowers and the need to create a protected environment for their activities, which will contribute to the detection and prevention of corruption acts in the early stages. The author concludes that despite the existing challenges, the prospects for fighting corruption are optimistic due to the opportunities provided by international cooperation, technological progress and the activation of civil society. Success in this area requires concerted efforts of all stakeholders at the national and international levels, as well as constant adaptation of strategies and mechanisms to the changing conditions and challenges of today.

Key words: anti-corruption policy, strategic approaches, international cooperation, public involvement, institutional mechanisms, technological innovations.